

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀԱՅՏՆԱՐԿՈՒՄ
ԱՄՍՍԱՅԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ 3

№ 3

Վ. ՄԵԵԿՈՎՍԿԻ

ԱՐՋԵՍԱԶԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

ՆՈՐ ԿԵՆՑԱԳԻ
ԱՍԳԱՐԻ ԶՈՒՄ

Թարգմ. Ս. ԲՈՒՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՏՆԱՐԿՈՒՄԻ

ՅԵՆԵՎԱԳ—1930

1874
JAN 10
NEW YORK

Վ. ՄԵՇԿՈՎՍԿԻ

334

ԱՐԷՍՏԱԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԿՈՊԹԵՐԱՑԻԱՆ
ՆՈՐ ԿԵՆՑԱՂԻ
ԱՍՊԱՐԻՉՈՒՄ

16367
A 4265

ՀՍՍՐ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱԿԱԴՄԻԱ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 2
Կ. Ղ. ԳԵՄԻՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՏՆԱՐԿՈՊԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1980

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Այս աշխատութիւնն առաջին փորձն է համախմբելու գոյութիւն ունեցող, սակայն անբավարար նյութերը, վորոնք բնութագրում են արհեստագործական կոոպերացիայի նվաճումները նոր կենցաղի ասպարիզում: Ուստի և անխուսափելի ու բնական են վրիպումները, այս կամ այն հարցի և կենցաղի դրական կամ յերանգավոր կողմերի վոչ լրիվ լուսաբանումն ու այլ բացեր:

10 հունիսի, 1929 թ.
Մոսկվա

«Մեզնում, իսկապես, յերբ իշխանությունը բանվոր դասակարգի ձեռքին է, յերբ պետական այդ իշխանությանն են պատկանում արտադրության բոլոր միջոցները, մեզնում մնում է միայն լուծել բնակչությունը կոռպորացնելու խնդիրը... և ահա, վոչ բոլոր ընկերներն են իրենց հաշիվ տալիս, թե այժմ ի՛նչ հսկայական, չափազանց մեծ նշանակությունն է ստանում կոռպորացիան մեզ համար»:

(Վ. Լենին. — «Կոռպորացիայի մասին»)

Արհեստագործական կոոպերացիայի անհեղ զարգացումը բնորոշվում է կոոպերատիվների ու վերջիններիս մեջ կոոպերացված անգամների հետևյալ թվական ավյուներով — առ 1 հոկտեմբերի 1924 թվի կար 2.799 կոոպերատիվ՝ 123,3 հազար անալիտիկորեն առարհեստագործներով, իսկ առ 1-ն հոկտեմբերի 1928 թ.՝ 12.795 կոոպերատիվ՝ 912.750 անգամով, կամ ՍՍՀՄ-ի անալիտիկործների ընդհանուր թվի 22,5%-ը:

Արտագրական արտադրության տեսակարար կշիռը, ըստ կոոպերատիվների թվի, արդեն

կազմում է մինչև 75%, իսկ ըստ կոտպերաց-
ված անդամների թվի՝ 28—30%₀:

Արհեստագործական կոտպերացիայի ըս-
պառման ու մատակարարման տարեկան շր-
ջանառությունը միլիարդների յե հասնում:

Վերոհիշյալ թվերը բավականին պերճա-
խոս են ապացուցելու ՈՍՀՄ-ի արհեստագոր-
ցիայի նվաճումները, մանավանդ արտադրա-
կան կոտպերացման բնագավառում:

Արհեստագործական կոտպերացիայի զար-
գացման հնգամյա ծրագրով նախատեսված և
ներա հետագա զարգացումը իր գործունեյու-
թյան բոլոր բնագավառներում:

1932—33 թ. կոտպերացվածների թիվը
հասնելու յե 2·437·400 մարդու, ընդհանուր
արտադրանքի արժեքը՝ 4·126·8 միլ. ոււրյու,
հարկավոր հումքի արժեքը՝ 2·127·2 միլ.
ոււր., հիմնական շինարարությունը հնգա-
մյակի ընթացքում հասնելու յե 187·754·200
ոււր.:

Առաջիկա հնգամյակում արհեստագոր-
ծական կոտպերացիան ժողովրդական անտե-
սության մեջ մեծ նշանակություն և ունենա-
լու՝ նպաստելով մասսայական սպառման ա-
ռարկաների ավելանալուն ու գործազրկու-
թյունը կլանելուն:

ԱՊՐԱՆՔԱՌՈՒԻ ՅԵՎ ՉԱՐԱՇԱՀԻ ՃԱՆԿԵ-
ՐՈՒՄ

Թե ի՛նչպես, ի՛նչ պայմաններում և յին
աշխատում անայնագործները մինչև Հոկտեմ-

րեր—իրենց աշխատութիւններէ մեջ գեղեցիկ
կերպով, գրում եյին՝ Մ. Գորկին, Գլ. Ուս-
պենսկին, Վ. Կորայենկոն և մի շարք խոսքի
վարպետներ: Հոգեմաշ մի կյանք եր այդ: Տա-
ժանակիր աշխատանք, կուլակներէ ու միկի-
տանջիներէ կողմից մինչև մերկացնելու աա-
տիճան շահագործում, անվերջ հարբեցողու-
թյուն: Տնայնագործների սարկաղան վիճակը,
վորոնք ժամանակով գանվում եյին կուլակնե-
րի, սպրանքատունների ու շարաշահների (սպե-
կուլյանա) ճանկերում, պատկերաւոր կերպով
նկարագրում և Փ. Սոլշմոգորսկին իր «Բոր-
վալդալ» վերնագրով, ուրվագծերի մեջ:

«Արհատագործութիւնը ցավի պէս ըն-
կով գյուղերը, բոնեց Բորովիչի գավառի կե-
սը, Վալդալի գավառի մի մասը, Նովգորոդի
գավառն ու անցավ Տվերի նահանգի Բեժեցկի
գավառը:

Ագրատութիւնից պրծնելու իրենց հույս
ու համատով՝ տնայնագործներն ընկնում եյին
գյուղական հարուստների ու զուրանների դը-
րած ծուղակի մեջ: Ծուղակի մեջ եյին ընկնում
մեքենաներով, գատումով, հույս ու հավատով
միտասին: Յորենն ել, մեկ ել տեսար գյուլուլին
վաթաթված՝ բոյ քչեց. կարծում ես թե եսա՝
լիք-լիք հասկեր կրոնի ու տուղ-տուղ հա-
տիկներ կտա. բայց արի ու տես, վոր հետ
հանկարծ նվազում—փուչ ու գատարկ և գուրս
գալիս, վորովհետեւ գյուլուլը նրան խեղդում,
ամբողջ հյուսթիւն ինքն և ծծում:

Հետո յերկրների, ծովերի հետեի մեքե-

նան հոգս ու շարձարանք եր պահանջում: Ար-
հեստագործությունը հումքի և պատրաստի
ապրանքի կարիք ուներ:

Իսկ հարուստ զուրաները—չե՛, վոր չե,
մենք ձեզ, դուք՝ մեզ—հետո հաշիվ կանենք:

— Ձեր գյուղացի խլոյի խաչոյին ճանա-
չո՞ւմ եք, վոր գյուղի ամենահարուստն ու
զուրեն եր:

— Չե՞:

— Եղպես ել բա՞ն ընի: Նրան ո՞վ չի ճա-
նաչում: Կին, աղջիկ, յերեխա, աղամարդ,
հալիվոր, պառավ, ամեն որ շարան-շարան
թափվում եյին նրա ճխանով դարբասի առաջ:
Վորը կոնատակին թոփերով կասով եր տանում
հանձնելու, վորը թեկ կամ մանածացու յեր
տանում, վորը՝ աղքատությունից խեղզը-
ված՝ մեկին հինգ վրապրով ցորեն, ֆահլի
կամ բամբակի վող վերցնելու, վորն ել՝ հին
մուրհակը նորացնելու:

Իսկ խաչո բեզը վոտը վոտին գցած՝ խը-
մում ու բեխերն եր սրում:

Նիկ. Պոսագսկու (Ն. Գորբաչով) «Շու-
կան» վերնադրով բանաստեղծությունը չկոս-
պերացված տնայնագործների ախուր սրերի
չատ պատկերներ և տալիս:

Կիրակի որն ել շուկան ե մի ցավ:

Արշալույսից վաղ՝ մթնով վերկացավ
Ու ֆամբա ընկավ հոտն առանց հովիվ—
Քաղաք քափվեցին տնգործներ անթիվ:

Ո՛ր, մենակ մարդու, դու կյանք չարատանջ.
Ցրտում, խավարում, մերկ ու սովատանջ,
Տնագործի խղճուկ պարկիին ես կպած,
Վրնց շունն իր ցցին՝ շղթայով կապած:

*

* *

Գժժում է շուկան, վաղ լուսաբացին,
Ինչպես մեղվանոց՝ ճագ տված փեթակ,
Ու շատերն ողու լիք շիշը ծոցին՝
Կոնծել—նստել են գետնին ծալպատակ:

*

* *

Ասես բանակներ՝ մարտի դուրս յեկած,
Սովար շարֆերով դեմ դեմի չոգած՝
Ամեն մի տնագործ շնորհփով, շարփով,
Առաջն է շարել ապրանքը կարգով:

*

* *

Գնորդ են տնդդում՝ նմուշը դրած:
Նրանց արանփով՝ բեխերը սրած,
Գոռոզ ֆայլերով, դանդաղ ու սուսիկ
Թուջարն է գնում ժպտով խարուսիկ:

«Աղա մուշտարիք»—հաց սվոզը մեր,
Պարզն ասած՝ սարդեր...
Քիթ ու մուռքը նարպի մեջ լողում,
Անհագ աչքերում կրակ է շողում...

Ինչքան տալանք կա՛ր . . . լա՛վ տեղն է հիւմա,
Տնայնագործին պիտոյ հուպ տանք—գնա:
Ամենքի սիրուն էլ թուեղ դողն է պատել—
Զուր չե՞նք աշխատել:

Վոտ՛ կտան, էլի: Հա՛ տնդդի, վոր տան,
Վոնց անցյալ գարնան . . .

Արտել մտնելը ջոկ բան է, վոր կա,
Այնտեղ գնի մեջ ցավացնող չկա:

*
* * *

Տանել—կուլ տալու էլ տեղ չի մնում,
Այստեղից ուղիղ արտել եմ գնում՝
Տեսնեմ՝ վա՞նց անեմ, վոր արտել մտնեմ,
Արեգործմիութեան յես անդամ գրվեմ:

Թարգմ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՀԱԿՈՒՅԱՆ

Ամեն մի առաջավոր տնայնագործի նախաձեռնութեան (սկսելը) գիտակից տնայնագործ մասսայի մեջ պատերազմից առաջ թե փոքր ի շատե համակրանք վայելում էլ էր, անմիջապես հարված էր ստանում կուլակարգչուհարեբողների կողմից, վորոնք այս նախաձեռնողների վրա ահագին լեզենդներ (պատմութեան) ելին սարքում՝ նրանց քաղաքական «անբարեհուսութեան» մասին և այլն:

Վ. Գ. Կարալենկոն «Պավլովի ուրվագծեր» վերնագիրը կրող իր աշխատութեան մեջ այս մասին գրում է.—

«Մի փոքր ու համեստ գործ էր. այդ գործ»

ծին տառւմ էյին «Պալլոյում պաճեսաթի արտել
(Ջերնով) և փոխաաու խնայողական ընկերու-
թյան (Ֆալորսկի) ստեյուժելու» դործ: Ջեր-
նովն ու Ֆալորսկին կարծում էյին, թե իրենք
ցույց կտան իսկական՝ ամելի ընդարձակ ճա-
նապարհք... Ճիշտ է, գյուղական նեղ ու դժ-
վարին ճանապարհով նրանք ուղւմ էյին
դուրս հանել... տնայնագործներին ու ցույց
տալ նրանց... յայն, բազմապիսի, հեռավոր՝
իր հետանկարներով գրավիչ աշխարհը...
Հարկավոր էր արատադրության նոր բջիջ կազ-
մակերպել և կենդանի կապով կապել սպառ-
ման գործի հետ:

Բայց Ջերնովի մտքերն այնպես էլ չկա-
տարփեցին:

Ու Վ. Գ. Կորալենկոն շարունակում է.

«Աշխարհիս յերեսին այլևս Ջերնով չկա
և, փեպի տեղ, դեղնած թղթերի անխնամ մի
կույտ է իմ առջև, փորսնց մեջ փայլում են
հաստատուն ձեռքով գրված ու հեռու-հեռու
ընկած թվանշաններ, տանձին նկատողու-
թյուններ, մտերմական նամակներ... Բայց
այս բոլորը փուլ են գալիս, ինչպես հանկարծ
կարփոց նվազարանի մի յար... Մեկը Ջերնո-
վի դեմ «սձի վշշոցի» պես, իրրև քաղաքական
սուտ յուր, մի բան էր բաց թողել:

Սառը ժամանակ էր: Սուզարկություն են
կատարում... Ջերնովի խմբակը, վոր ժամա-
նակավորապես ջախջախված ու կազմալուծ-
ված էր, կամ բացակայում էր, կամ նշանա-
կությանը կորցնում, և այդ ժամանակ կապը

կարում—Թափվում եր այն բոլորը, ինչ վոր կազմակերպողի ձեռքով առաջ պահվում եր խակ գործի մեջ...»

Պ. Վ. Զասողիմսկին (Վոլոզդին) ել ե գրեւ այն պայքարի վողբերգության մասին, վոր կոտպերատիվ շարժման պիտներներն եյին մղում կուլակների դեմ և վոր կապիտալիզմի պոյմաններում վերջացավ, իհարկե, վոչ աբանկանների ոգտին:

Իսկ կազմակերպված կոտպերատիվներն ընկնում եյին կուլակության ազդեցության տակ ու դառնում եյին կապիտալիստական ձեռնարկություներ:

«Արտեյն ընկնում ե Բիուկ Նափոյի ձեռքը: Պարզ ե—դառը գելին պահ են տալիս: Բիուկ Նափոն ել հո պտաի գել չեր, դառան մորթի հազած՝ ազվեսի Փանդ եր բանեցնում»:

Ուրեմն՝ դարձավ ամենամանակաք գործ:

Հապա դրամա՞րկիր... Եստ բան եյին սպասում այս դրամարկղից, բայց ձեռները քիչ ընկավ: Վերջին ժամանակներս կուլակներն ել դադարեցին դրամարկղի դեմ թշնամություն անելուց և նույնիսկ իրենք եյին գրվում այնտեղ: Նրանք իրենց համար ինչքան ասես՝ յերաչխափոր ճարում են և իրենց չրջանառությունների համար փող վերցնում, յերբ տանը պարապ փող չեն ունենում ու չեն ել ուզում մեծ տոկոսներ տալ... Իսկ ալքառուղբուտի համար, այսինքն՝ նրանց համար,

վորոնց գլխավորապես ել հենց վաղը հարկա-
վոր ե—գրամարկղը քարից պինդ ե...

Ի միջի ալյոց, մի բան ել կար, վոր կուշա
կարլաժատները պարապությունից մի բան
սարքելու համար «կոտակերատիվ շինարարու-
թյան գործի» ելին ձեռն գցում:

«Աննա Կարենինա» վեպի մեջ Լ. Տոլստոյը
սքանչելի կերպով ավել ե ազայական այսպիսի
մի բան սարքելու բնութագրությունը:

Բերենք այս հարցի շուրջը մի քանի խոսք
կարլաժատներ յեղբայրներ—Ղազար աղա ե
Նիկողոս աղա («կոտակերատոր») Մելիք-Շահ-
նապարյանների խոսածից:

Ղազար աղա.—Բո ու Գեղամ աղի արխա-
տակրատական հայացքը յես իմանում եմ: Գի-
տեմ, վոր քանի խելքին խելք կա, զոռ ա տա-
լիս յեղած չարիքն արդարացնելու:

Դու վոչ մի բան չես ուզում անես: Ուղ-
ղակի՛ վոնց մինչե որս ես սպրեկ, ուզում ես
խակականն անես, ցույց տաս, վոր գլուղացի-
ներին շահագործում ես վոչ թե հեճից հեպես,
այլ գաղափարի համար:

Նիկողոս աղա.—Ե՛հ, գաթի դու հենց հա՛
եղպես ես մտածում, թարկը տուր...

Ղազար աղա.—Դու համոզմունք վոչ ու-
նեցել ես, վոչ ել ունես, ենա, վոր քեզ սրտի
մխիթարանք ես անում:

Նիկողոս աղա.—Շա՛տ լավ եմ անում,
ա՛յ, ես ձեռիս միջիցն ա դալիս, ձե՛ռ քաշա
ինձնից:

Ղազար սղա.—Բ՛հր՛, ձեռ քաշեցի, պըր՛-
ծա՞նք. շուտուց պաի ձեռ քաշած բլնեյի.
կո՛րի—ղլխիցս սաղ ելի: Գալս վանց եմ վոշ-
մանե՛հ՛լ...»

ԱՐԷԵՍՏԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐՏԵԼԻ ՄԻՋՈՑՈՎ,
ԴԵՊԻ ՆՈՐ ԿԵՆՑԱՂ

Հիմա տեսնենք, թե ի՛նչ նշանակություն
ունի արհեստագործական կոոպերացիան ար-
նայնագործի ու նրան չըջապատող միջավայ-
րի կենցաղը փոխելու գործում: Նույնիսկ
պարզ տիպի այնպիսի կազմակերպություն-
ներ, ինչպես արհեստագործական—վարկային,
սպառողա — մատակարարման, պահեստա-
հումքայինն են, վորոնք սպառողա—մատակա-
րարման հիման վրա կոոպերացնում են մեծա-
տնտես տնայնագործներին—նույնիսկ այս
կազմակերպություններն ել նպաստում են բա-
ժան—բաժան յեղած տնայնագործների սպ-
րանքները ներգրավելուն համայնացված կոո-
պերատիվ շրջանառության մեջ ու նախա-
պատրաստում են ընդհանուր արհեստանոցնե-
րի աշխատանքն արտադրական կոոպերացիա-
յին անցկացնելու գործը: Յեվ ահա անցողիկ
այս պրոցեսում արհեստագործական կոոպե-
րացիայի մի շարք կուլտուրական ձեռնար-
կումների ու միջոցառումների ազդեցության
տակ տնայնագործը ձեռք է բերում հասարա-
կական—կոոպերատիվ սովորություններ, բար-
ձրացնում է իր կուլտուրական մակարդակը:

Այս բանը մանավանդ աչքի յե ընկնում, յերբ տնայնագործների աշխատանքը միացվում է ընդհանուր արհեստանոց ունեցող մի արտելի մեջ, վոր գուտ ֆաբրիկի ու գործարանի ձևով է կազմակերպվում: Արտելային աշխատանքների ու արտագրական պրոցեսների բնույթը համարյա վաղընչով չի տարբերվում ֆաբրիկ-գործարանայինից:

Արինակ՝ թեյնիկ, սրճաման, ոճառաման պատրաստող «Металлопшамп» արտագրական արտելը (Մոսկվա), վոր իր մեջ է համախըմբում 159 հոգի: Այս արտելի արհեստանոցներն զբաղեցնում են չորս հարկանի մի տուն: Արտելի համարյա բոլոր արտագրական պրոցեսները մեքենայնացված են: Աշխատանքի դիսցիպլինան, բոտ անգամների աշխատանքի արտադրողականության, բարձր դիրքի վրա յե: Արտելն ունի կարմիր անկյուն, զբաղարան. արտելականները պատի թերթ են հրատարակում և այլն:

Այս դեպքերն ամենեվին ել յեզակի չեն, այլ հարյուրներով կարելի յե հաշվել: Դեռ մի կողմ թողած խոշորները, նույնիսկ միջակ ու մանր արտելները բացառիկ հետաքրքրություն են տալիս այն հսկայական դաստիարակչական սզդեցության տեսակետից, վոր ցույց են տալիս իրենց միացրած տնայնագործներին: Այս բանը մանավանդ զգալի չափով աչքի յե ընկնում գյուղում, ուր աշխատանքի ավելի կատարելագործված կազմակերպություն ունե-

ցող արտելի աշխատանքի միջոցով լայն մաս-
սաների մեջ կուլեկախվացման հիմունքներով
անտեսական շինարարության նոր սկզբունք-
ներ են մտնում :

Արտել մտնելով՝ մենասանտես տնայնա-
գործը փորձով համոզվում է, թե վո՛րքան
հեշտ է ընդհանուր, և այն ել մեքենայնացված
արհեստանոցի աշխատանքը, թե վո՛րքան է
այս աշխատանքն ազատագրում նրան մասնա-
վորի շահագործումից, բարձրացնում նրա
նյութական վիճակը, կուլտուրական մակար-
դակը: Ահավասիկ ձեզ մի որինակ: Կաշեհատի
«Заря свободы» («Ազատության արշալույս»)
արտելը (Լյուտովո կայարան, Հյուսիսային
յերկաթուղի, վոր ներկայումս 150 մարդ ու-
նի) մինչև 1927 թ. աշխատում էր առանց հա-
տակ ու առատապա՛ ծխոտ մարագում: Այժմ
արտելն արհեստանոցի համար մի ամբողջ
գործարան է վարձել՝ համապատասխան շար-
ժիչներով ու մեքենաներով: Գործարանն ունի
ընդհանուր լվացքատուն, սեղանատուն, հացի
փուռ, բաղնիք: Արտելականներն ապրում են
յերկու սքանչելի ամարանոցներում, ունեն
գրագարան, կարմիր անկյուն, մի քանի խրմ-
բակ և այլն: Այժմյան գրության և անցյալի
համեմատական գնահատականը գունեղ կեր-
պով տայիս է արտելի անդամներից մեկը—75
տարեկան մի հին տնայնագործ:

«Գու ձեռիդ կաշին վար ես գնում, իսկ նա
հլա վոր չի ուզում սեղից վեր կենա. բերնին
համ ա տվել, և՛, ախր մարդն սկսել ա իրան

Համար սպաս աշխատել» («Кустар и Артель»),
14 գեկահամբերի, 1928 թ.:

Արհեստագործական կոոպերացիայի
կազմ-հրահանգչական բաժնի աշխատակիցնե-
րի համամիութենական 2-րդ խորհրդակցու-
թյանն արհեստագործական կոոպերացիայի
նկատմամբ վորտշել և, վոր անայնպեղծների
կոոպերացումն բնահանուր արհեստանոցի մեջ
(Ֆարբրիկ, գործարան) սկզբնական կոոպերա-
տիվի հիմնական ձևն ու կոոպերացման վեր-
ջին նպատակն և, վորտվհետև այս ձևն ավելի
յի համարատաստխանում արտադրական կոո-
պերացիայի արտադրական խնդիրներին և
միամամանակ հնարավորություն և ապիս
կոոպերացիայի մեջ առնելու անայնպեղծ չը-
բավորության վորակյալ մասսաներին, այն
չբավորության, վոր սիտական արդյունաբե-
րության խոշոր գործարաններում աշխատանք
չի ձարում: Ակզբնական կոոպերատիվի այս
ձևիերի կիրառումը, ինչպես անցած տարիներ-
ի վորձն և զույց տալիս, մշակող արդյունա-
բերության բնադավառում, բնային տեսակի
արհեստագործության գեպրում, ամենամեծ
արդյունքներն և տալիս: 15-րդ կուսհամագու-
մարի վորտշումների համաձայն, բուրբ տեսա-
կի միջոցները պեաք և ձեռք ասնվեն՝ ամրա-
սնդելու սկզբնական կոոպերացիայի այս հիմ-
նական ձևվր»:

Հարկավոր է ամեն կերպ աջակցել այս
գործին—ծրագրային մատակարարում, ֆի-
նանսավորում, նպատակային վարկավորում,

արտադրական հրահանգում, փոխադարձ ապահովագրութեան գարգացում, իրավական բնագավառում արտոնություններ և այլն:

Արհեստագործական արտելի ազդեցությունը շրջապատող միջավայրի վրա: Արտելի ազդեցութեան գեպքերը շրջապատող միջավայրի վրա յեզակի չեն: Արտելները վերցնում են դպրոցների, ՀամԼԿՅՅՄ-ի տեղական ըջիջներէ (որինակ՝ Տվերի նահանգի Անխիմովի կաշվ-կոշկակարների արտելի), սուսն-ձին դյուղերի (որինակ՝ Իոնի անայնասարհեստագործական միութեան սխաւեմի արտելներէ) շեֆությունը:

Սակալ շին նաև այն դեպքերը, յերը արտելները հաղորդիչներ են հանդիսանում ամբողջ շրջանի կենցաղի վերակառուցման գործում: Այսպես՝ Մաւլովսկի արտելը (Վոլոգդի նահանգ) իր վրա յե վերցրել գաւառում մանկական հիւմնարկների ֆոնդ կազմելու գործը:

Առանձին ուշադրութեան է արժանի արտելի ու գյուղատնտեսական արտադրութեան միջև կապ ստեղծող արտելների գործունեությունը: Այսպես, որինակ՝ կաւլյաչինի «Արտանգրոց» կաշվեհասոյ միութեան սխաւեմի մեջ կան արակտոր ունեցող արտելներ, վորոնց արակտորներով ամուր, արհեստագործութեան համար մեռած ժամանակ, գյուղացիները դաշտում աշխատում են:

Մերձվոլգյան գերմանական հանրապետութեան արտելներին դուզրնիթայ, վորոնք

26 արակտոր ունեն, արակլի աշխատանքների պարտապ սեղանում, իրենց մեխանիկական շարժիչները դնում են տեղական գյուղացիների, առաջին հերթին՝ տնայնագործների կալերն ու սրտերը :

Բարավիչ-Վարդաշի միությունն իր մեքենական ու բուրդ մանելու գործարաններն ունի: Ամբողջ սիստեմի շարժիչ կենտրոնն է 525 ձիու ուժ ունեցող ելեկտրական կայանը, վերջինս միայն արտեղները ձեռնարկություններին, այլև շրջապատի գյուղերին է եներգլիատայիս: Ամառը նույն այս ելեկտրական եներգլիան սպասարժվում է հողի բարելավման (մեկտրատիվ) աշխատանքների համար:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԿԱՆԱՆՑ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

1636
A 4965

«Վարավիտև արհեստագործական կուպերացիայի սիստեմում տնայնագործները կազմում են անդամների 40 տոկոսը, այլ և մի շարք արհեստագործություններ սպասարկվում են բացառապես կանանց կողմից,— առանձին ուշադրություն պետք է դարձնենք տնայնագործուհիներին կուպերացիայի վարչական որգանների համար առաջ քաշելու, նրանց մեջ կուլտուր-լուսավորական ու քաղաքական աշխատանքների ծավալման, ինչպես և կենցաղային պայմանները լավացնելու գործին՝ այս նպատակի համար նշանակելով անհրաժեշտ միջոցներ»:

ՀԵՏՐՈՒՄ 446
ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 2
44.275ՄԻԱ

(Համկկ(բ)կկ 1928 քվի սեպտեմբերի 3 վորոշումներից՝ «Տնայնագործներին կոոպերացնելու միջոցների ու տնայնագործական արդյունաբերական կոոպերացիայի մասսայական աշխատանքների մասին») :

Կին - տնայնագործուհիների կոոպերացումը (և այսպիսով՝ նրանց աշխատանքի ու կենցաղի պայմանների բարելավումը) արհեստագործական կոոպերացիայի ամենագլխավոր բնագավառներից մեկն է հանդիսանում :

ԽՍՀՄ-ի մեջ մանր-արդյունաբերության ձևով տարածված արտադրությունների թիվը չտիտղանց բաղմաղան է և թվով հաշվվում է 150—160 : Տնայնագործուհու աշխատանքը գործադրվում է արհեստագործությունների զգալի մասում, հանդիսանալով աշխույզ կամ զերպանցող, կամ՝ սծանդակ : Տնայնագործուհիների թիվը ԽՍՀՄ-ում հաշվվում է մոտավորապես 675․000 հոգի : Առատի և կարիք չկա խստելու քաղաքական և տնտեսական աշխույզը նշանակության մասին, վոր արհեստագործական կոոպերացիան այս բնագավառում ունի :

Մանավանդ պետք է շեշտել աշխատանքի կարեւորությունն ազգային շրջաններում, ուր կնոջ գրությունն ընդհանրապես, իսկ տնայնագործուհուն առանձնապես, շատ ծանր է (Միջին Ասիա, Անդրկովկաս և այլն) : Այս շրջաններում կրոնն ու սովորությունը («ազաթ») կնոջն սարկուհու գրության են հասց-

նում և նա գրկված և ձայնի իրավունքից ըն-
տանիքում ու հասարկութեան մեջ, ի նշան իր
սարկական միճակի, չազրա կամ մահճրմա
(գրկանքի քող) և կրում ու գանվում և յետ-
կի ճնշման տակ—մարդու, մոլլի, սովորու-
թյան:

Այս շրջաններում դեռ մինչև որս ել կեն-
դանի ու գործածական և հին ժամանակների
«փիլիսոփայութեանը», վոր տտում են թե՛
«կնոջ մանդղիլը անից մինչև աղբյուրն և»,
«կնիկը քու կաավի պես թոնրա շրթից չպիտի
հեռանա», «յես ասի՝ գալողն երկու մարդ ա-
դու մի ասի՝ մարդ ու կնիկ են» և այլն:

Տնայնագործուհու կոտպերացումը կա-
տարյալ հեղափոխութեան և անում նրա ըն-
տանեկան կառուցվածքի ու սովորութեան մեջ:
Չեզնիստում, որինակ՝ կնոջ կողմից արտել
մանելը միևնույնն և, թե մարդուց բաժանվեց
(ընկ. Չեանիյեվայի՝ 1928թ. տնայնագործնե-
րի համամիութենական համագումարում ար-
տատանած ձառից): Ուղբեկստանում տնայնա-
գործուհու արտել մանելը նրան զգալ և տալիս
վորպես մարդ ու՝ դեն զցել և տալիս մահճրա-
մեն» (Շահրիմոլլի ձառը նույն համագումար-
ում):

Կանանց ամեն մի արտել այստեղ հեռա-
կետ և հանդիսանում կուլտուրական նոր կյան-
քի համար: Արեվելցի կնոջ կողմից արտել
մանելու փաստն ինքն արդեն հեղափոխական
մի ազա և: Մահճրամեն ու չազրան դեն զցելով
իսկ՝ կինը կռիվ և հայտարարում հին տրա-

դիցիաներին, խավարամտության: Ազգային շրջանի տնայնագործուհու համար արտելը վոչ միայն ընտանեկան ստրկությունից ազատվելու միջոց և հանդիսանում, այլև պայքարի մի գեներ և հասարակական կյանքի մեջ նկատվող քարացածության դեմ:

Իգուր չե, վոր կազակասանի մանածագործ-կազակուհիների առաջին արտելը կոչվում և «կորչի դալիմը» լողունգ: կազակուհին սկսում և հասկանալ, վոր արտելն իսկապես իրեն համար աշխատանքի պայմանների լավացում, հասարակայնություն ու կուլտուրայի բերում:

Ուղրեկասանում ել կազմակերպված և 100 տնայնագործուհիներից բաղկացած մի արտել, վորոնք չադրաները դեն են գցել և կատարյալ ինքնուրույնության ու նյութական անկախության ճանապարհն են բռնել: Այս արտելը տեղական բնակչության համար չի կարող կուլտուրայի այն ոջալը չհանդիսանալ, վոր այնքա՛ն անհրաժեշտ և սոցիալիստական շինարարության ժամանակ:

Ազրբեջանում հիմա Ազկեհնոգործկումի վորոչմամբ արհեստագործական կոոպերացիայի սխաեմի մեջ են ընդգրկում 2000 տնայնագործուհի, վորոնք չադրաները դեն են գցել: Տնայնագործուհիները կոոպերացվում են սպիտակեղեն կարելու, գերձակության և այլ արհեստագործությունների գծով:

Զնայած կանանց կոոպերացիելու գործի դժվարություններին, ԽՍՀՄ առ 1 հոկտեմբե-

րի 1928 թ. արևեստագործական կոոպերացիայի սիստեմի մեջ և առևված յեղել մինչև 250 հազար կին, կամ ամբողջ կոոպերացված տնայնագործների 29 ⁰/₁₀₀-ը, Ռ.Ս.Խ.Ֆ.Հ.-ում այս տակոսը հասնում և 29,8⁰/₁₀₀, իսկ Թուրքմենիայում՝ նույնիսկ 83,6⁰/₁₀₀-ի: Կոոպերացված տնայնագործուհիներին թիվն ընթացակցվում և իրենց աշխատանքի պայմանների ու նյութական վիճակի լավացումով և ակալիֆուիթյան, գրադիտության ու հասարակայնության բարձրացումով: Հետեվանքը լինում և այն, վոր վարչական ու վերահսկողության մարմիններում տնայնագործուհու գերը մեծանում և՛ սուսնձին շրջաններում հասնելով մինչև 15—25⁰/₁₀₀-ի:

Պատգամավորական կորպուսը, վոր արտելներին մեծ մասն ունեն, հասարակայնության ու կուլտուր-լուսավորական աշխատանքների հաղորդիչն և հանդիսանում կանանց մեջ (Թյուրքմենստան). արտելի մեջ հեղինակավոր մի մարմին և, վորի առաջ հաշվետու յին լիսպորները (Ռասկապովի արտել). նպատում և տնայնագործուհու առաջքաշմանը՝ հասարակական ու խորհրդային աշխատանքների համար, որինակ՝ գյուղխորհրդում (Յելեցի արտել): Պատգամավորական կորպուսների աշխատանքներով կարելի յե պնդել, վոր պատշաճ ղեկավարություն ունենալու դեպքում այս կորպուսները կարող են վորոշ շրջանի, գավառի հասարակայնության ցուցադրական կենտրոն դառնալ—«գյուղացի

կանայք գիմում են մեզ, խնդրում են, փոք իրենց կազմակերպենք, իրենց հետ պարապենք և այլն»: (Տնայնագործների 1928 թ. համամիութենական համագումարում արտասանած ընկ. Բիկովայի ճառից):

Ազդեցությունը կենցաղի վրա.—Արտելի ազդեցությունն իր գործունեության շրջանում ընթանում է իր շուրջն ստեղծված հասարակական հիմնարկների միջոցով (մսուրներ, մանկական հրապարակներ, մանկապարտեզներ, լվացքատներ, ճաշարաններ): Հաճախ այս հիմնարկների կազմակերպություններին մասնակից են արվում հասարակական լայն շրջաններ: Այսպես՝ Յելեցի միությունը փոխադարձ ոգնության դրամարկղի ու Առժողկոմատի մարմինների հետ միասին կազմակերպել են մսուր, մայրության ու մանկության պաշտպանության կոնսուլտացիա, բժշկական մշտական կոնսուլտացիաներ և այլն:

Սարատովի տնայնագործուհիները դեռ յերկու տարի առաջ փորոշել են «առամերկնանոնց» սեղ մանկարարձուհիներ հրավիրել, «այսպիսով՝ փերջ տալով յերկրի այս մնացորդին»:

Այլևս խոտելու սեղ ել չի մնում, թե արհեստագործական կոոպերացիայի փերոհիշյալ նախաձեռնումները ծառայում են դեղձկուհու կենցաղն արմատական կերպով փերակառուցելու գործին: Ներկայումս այդ նախաձեռնումներն արդեն դզալի չափով տարածված են ըստ սիսակամի:

Հիմնական խնդիրներ: Տնայնագործուհու հասարակական - քաղաքական մակարդակը բարձրացնելու, անասական վիճակը թեթեւացնելու, մասնավորի ձեռքից ազատելու համար, սոսաջին հերթին տնայնագործուհիներին միավորելու թյան պարզ ձևերի մեջ կազմակերպելու ճանապարհը պետք է բռնել^{*}), այն ձևերի, վորոնք սեղական պայմաններին հարմար են (արհեստագործական-վարկային, մատակարարման և սպասման, փոխադարձ ոգնության գրամարկղներ): այնուհետև՝ կանանց գերազանց աշխատանք, անհրաժեշտ հումք և կիսաֆարրիկաա ունեցող արհեստագործությունները մատակարարելու, արտագրական վարկավորման ու կոոպերատիվ սպասման գործում կանանց արհեստագործությունների արտադրանքն ավելացնելու ճանապարհը: վերջապես՝ առավել չափով արտոնյալ պայմաններ պետք է ստեղծվեն՝ տնայնագործուհիներին, մանավանդ չքավորների կողմից և հաշիվ չքավորական ֆոնդերի փայաւճարներ մուծելու համար, նրանց տարկետումներ տալ և այլն:

Պակաս կարեւոր խնդիր չի այն արհեստագործությունների ֆինանսական դրությունն ամբրապնդելը, վորոնք կանանց գերազանց ուժ ունեն:

^{*} Ս. Ս. Հ. Միության Ժողովրդաբնի 1929 թվի մայիսի 3-ի վորոչումը՝ տնայնագործական արհեստագործություններով պարապող կանանց կոոպերացնելու միջոցների մասին:

Միաժամանակ՝ պետք է ուշադրութիւնն ուժեղացնել տնայնագործութիւնների արհեստագործական կոոպերացիան և ընդհանուր արհեստանոցների աշխատանքների մեջ, նրանց ներգրավելու և առաջին հերթին՝ ազգային շրջաններում, կանանց արտադրական տեխնիկան բարձրացնելու վրա (ամենապարզ դասագրքերի, մանիչների, գործիքների մաստակարարում, մրցանակարաշխութիւնների կազմակերպում) :

Մասնավոր կապիտալի ազդեցութիւնը կանանց արհեստագործութիւնների բնագավառում թուլացնելու համար պետք է ուժեղացնել, տնայնագործութիւնների կոոպերացիամբ կանանց տնայնագործական արդյունաբերութիւնն այն ճյուղերում, վորտեղ առանձնապես իրեն աչքի յե դրում մասնավոր կապիտալի շահագործումը :

Արհեստագործական կոոպերացիան, այս խնդիրներին զուգընթաց, նույնպես պետք է միջոցներ ձեռք առնի տնայնագործութիւնների մեջ զարգացնելու կույտուր-լուսավորական ու մասսայական աշխատանքը և լիկվիդացիայի յենթարկելու տեխնիկական անդրազիտութիւնը՝ հատուկ դպրոցներ, դասընթացներ, տեղումներ, ցուցադրական արհեստանոցներ, խորհրդակցութիւններ, կոնֆերենցիաներ, տնայնագործութիւնների հատուկ տեխնիկումներ ու ԲՈՒՀ-եր գործուղում և արտադրական խորհրդակցութիւններն ու այլ բա-

ների մեջ նրանց ներգրավում կազմակերպելու միջոցով :

Բացառապես կարևոր նշանակութիւնն և ստանում տնայնագործութենի փոխադարձ ապահովագրութեան աշխատանքը—մանա-վանդ՝ Միջին Ասիայում, Անդրկովկասում և ազգային սերիչ շրջաններում : Ուշագրութիւնը պետք է ուժեղացնել նաև կոնսուլտացիաներ, «մայր և մանուկ» անկյուններ կազմակերպելու, տնայնագործութի կնոջը ժամանակավոր անաշխատունակութեան և ծննդաբերութեան դեպքում ապահովելու, մանկական հասուկ հիմնարկներ—մսուրներ, հրապարակներ և այլն կառուցելու վրա :

ԱՐԷԵՍԱԿՅԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ ՈՒ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆՆԸ

«Բանվորների սերունդը, վոր դաստիարակվել է կապիտալիստական հասարակութեան մեջ, լավագույն դեպքում կարող է վորոշել շահագործման վրա կառուցված կապիտալիստական կենցաղի հիմքերը խորտակելու խնդիրը :

Այս սերունդը լավագույն դեպքում կարող է վորոշել այնպիսի մի հասարակական կառուցվածքի խնդիրներ, վոր ոգնի պրոլետարիատին ու աշխատավոր դասակարգերին՝ իշխանութիւնն իրենց ձեռքը պահելու և ա-

մութ հիմք ստեղծելու, վարի վրա կարող ե կառուցել միայն սերունդը, վար աշխատանքի յե անցնում արդեն նոր պայմաններում, այնպիսի հանգամանքներում, յերբ մարդկանց մեջ չկա շահագործողական վերաբերմունք»...

(Ռ. ԼԿՅԵՄ III համագումարում արտասանած Լենինի նախը՝ «Յերիսասարդուքյան Միության խնդիրների մասին» 10 դեկ., 1920 թ.) :

Առաջին նվաճումները: Արհեստագործական կոոպերացիայի աշխատանքները յերիտասարդությունը կոոպերացնելու ասպարիզում յեթե հաշվի առնելու լինենք, բնականուր ամամբ սխտեմի առաջ ծառայած անասական դժվարությունները (թերամասակարարում, թերավարկավորում, ու մի շարք հանրապետությունների արհեստագործական միությունների յերիտասարդության), պետք ե բավականին զգալի համարենք:

Մասավոր հաշվով՝ ԵՍՀ Միության արհեստագործական միության մոտ 200.000 հոգի յերիտասարդություն ունենք, վոր մասավորապես կազմում ե բոլոր կոոպերացիան անայնպործ ե արհեստավոր անդամների 20 տոկոսը: Առանձին հանրապետություններում—Վրաստան, Թուրքմենստան ե այլն,— յերիտասարդության կոոպերացման տոկոսը միջին տոկոսից (20 տոկ.) ցած ե: այն հաս-

նում և բնդամենը (—) ստեղծի՝ ամբողջ կոտ-
պերացիված անաշնագործ մասսայի նկատ-
մամբ :

Ամենից լավ Համաուկրայնական արհես-
տագործական վարկային միությանն սխտեմի
գործերն են :

Այստեղ արտադրական արտելներում ներ-
գրավված յերխատարության թիւին զգալի
չափով բարձր և միջին ստեղծից (20⁰/0) և հա-
մասար և 23⁰/0-ի : (Յերկրորդ տեղը, ըստ յե-
րխատարության կոտպերացման թվի, բըռ-
նում են սրահեստա-հումքային ընկերության-
ները . յերրորդը՝ աշխատանքի արտելները և
Վերջինը՝ արհեստագործական վարկային ըն-
կերությանները) :

Համաուկրայնական արհեստագործական
վարկային միության սխտեմի մեջ կազմա-
կերպված են 8 արտադրական արտել, վորոնք
բաղկացած են բացառապես յերխատարու-
թյունից, ըստ վորում այդ արտելներից մեկն
Ոդեսայում, 60 մարդից բաղկացած, կազմա-
կերպված է անապաստան ազդիկներից ու
փոքրահասակ հանցագործներից, մեկն էլ՝
հարկովում, 300 մարդուց բաղկացած, —
նախկին անապաստան դեռահասներից :

Յերկու արտելների աշխատանքի տվյալ-
ներն էլ այն յեղբակացությանն են բերում,
վոր Ողեսայի ու Սարկովի վորձը միանգա-
մայն հաջողիկ է : Համաուկրայնական ար-
հեստագործական վարկային միությանն այս

ուղղութեամբ վտար և դրել կազմակերպչական աշխատանքները լայն ճանապարհի վրա և համաձայնութեան և յեկել Մանուկների Ուղեութեան ԿԿ կոմիտեյի ու Լուստուկոմատի հետ, վարոնք ամեն կերպ աջակցում են իրեն այսպիսի արտելներ կազմակերպելու գործում:

Թվական նվաճումներին զուգընթաց նրկատվում և նաև յերիտասարգութեան աշխատանքի վորակի բարձրացում:

Մեծացել և հասարակական-կոոպերատիվ տկարիվութունը, ավելացել և վարչական մարմիններում յերիտասարգութեան կողմից մասնակցելու տակտը:

Կուլտ-լուսավորական աշխատանքը համարյա բացատապես կատարում և յերիտասարգութունը: Կուլտ. հանձնաժողովի կազմը 90-95⁰/₀ յերիտասարգներ են:

Արտելների աշակերտների թվի մեջ են տանված զգալի շափով անապատան դեռահասներ և մանկատան յերեխաներ ու գործագուրկ դեռահասներ: ՀԱՄ ՈՒԿԽՍՀ արհեստագործական միութունների աշխատանքներն այս ուղղութեամբ կատարվում են աշխատանքի բաժինների սերտ համերաշխութեամբ: Առ 1-ն սգոստոսի 28 թվի, ՀԱՄ ՈՒԿԽՍՀ արհեստագործական կոոպերացիայի մեջ տեղավորված են 4560 անապատան: Հիմա այս աշխատանքն ե՛լ ավելի ուժեղացված է ու ծավալվում է հարանուն թափով:

Յերիտասարգութեան Օ (ՌՄԽՖՀ)

սխաեմամ կոտակերացված և մինչև 150.000 հոգի: Աշակերտության սխաեմը զարգանում և: Յերթասարգությունը վտրակավորվում և ու նոր կուրսուրայի հաղորդիչ և հանդիսանում՝ այն փոխադրելով կենցաղի մեջ, շրջապատի բնակչության մեջ:

Չափազանց կարևոր է յերիտասարդության նախաձեռնութեանը մի շարք շրջաններում (Մոսկվա, Նիժնի և այլն) արտադրական սոցիալիստական մրցում կատարելու գործում: Այս աշխատանքը հեռո՛հեռո լայնանում ու խորանում է:

Հիմնական բերութեաններն ու հերքական խնդիրները. — Յերթասարգությանն արհեստագործական կոտակերացիայի դեկավար աշխատանքների մեջ բավարար չափով չբաշխելը, ՀԱՄԼԿՅԵՄ-ի՝ կոտակերացված յերթասարգ անդամների մեջ յեղած շնչին շերտավորմանը դուրնիթաց, այն յեղրակացությանն և բերում, վոր արհեստագործական կոտակերացիայի որգանները ՀԱՄԼԿՅԵՄ-ի կումիտեների հետ բավարար չափով կապված չեն ու բավարար չափով ուշնդրութեան չի դարձվում աշխատավոր յերիտասարդութեան այն խոշոր մասին, վոր արհեստագործական կոտակերացիայում է աշխատում:

Մինչդեռ, յերբ աս յերես կան մի միլիոն արդեն կոտակերացված անայնագործներ ու արհեստավորներ, անայնագործների մեջ կուրսուր-լուսավորական աշխատանքի ու փոխա-

դարձ ապահովագրութեան աշխատանքների պայմաններում, յերբ մի շարք կազմակերպչական ու պլանային-անտեսական շյուծված հարցեր կան (մասնադիտացում, արհեստագործութեանների սացիանալացում՝ իրենց կառուցվածքի ու մեքենայացման հիմունքներով, արտադրական հրահանգման դարպացում, շրջափորութեան կոտակերացում, արդյունաբերական կոտակերացիայի աշխատանքների ուժեղացում արդյային շրջաններում, ավանտրնակների կոտակերացման դործի կազմակերպում, հին արհեստների վերականգնում ու նորերի դարպացում, անայնադործական-դեպարտիստի արհեստագործութեան ապրանքների արտադրութեան ու արտահանութեան ուժեղացում, ծրարային աշխատանքների, դեկալարութեան ու գիտելալինայի լայնացում, աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացում, ինքնարժեքի իջեցում, ապրանքների վորակի լայնացում և այլն) արհեստագործական կոտակերացիայում յերիտասարդութեան համար, մանավանդ կոմյերիտականների համար, — գործունեյութեան ահագին ասպարեզ կա:

Արհեստագործական կոտակերացիայի ապարիզում կոտակերացված յերիտասարդութեան, և առաջին հերթին՝ ՀԱՄԼԿՅՆՄ-ի անդամների տակոսի բարձրացումը, յերիտասարդութեան գերի և նշանակութեան ուժեղացումը — այս բոլորն անհրաժեշտ են, բացի

այդ, պրոլետարական-չֆավորական կորիզը սխառեմի մեջ ուժեղացնելու և անցյալի մնացորդների (կրոնապաշտություն, կապ ազան-դավարության հետ, հարբեցեցություն, բյուրսկրատիզմ, խորթ ազդեցություններ, հակա-սեմիտականություն և այլն) դեմ ավելի հաջող կերպով պայքարելու նպատակով:

ՓՈՒՆՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐ

«... ուժեղացնենք տնայնագործների ու արհեստավորների ներգրավումը տնայնագործական-արհեստագործական կոոպերացիայի ամենապարզ միությունների, արհեստագործական-վարկային ընկերությունների ու փոխոցնության դրամարկղների մեջ»:

(Համկկ(բ)ԿԿ 1928 թ. սեպտեմբերի 3-ի վորոշումներից. «Տնայնագործների կոոպերացումն ուժեղացնելու միջոցների ու տնայնագործական արդյունաբերական կոոպերացիայի մասսայական աշխատանքների մասին»):

Արհեստագործական կոոպերացիայի կատարի գորգացումը, այս կոոպերացիայի կողմից իր սխառեմի մեջ վստջ միայն տնայնագործներին ու արհեստավորներին, այլև գործազուրկներին զգալի չափով արդյունաբերա-

կան բանվորներ ներգրավելն ուժեղացնում և կարիքը սոցիալական ապահովագրութեան դրույթի գործում և ամուր թագա յի ստեղծում այս գործի կազմակերպման համար: Արհեստագործական կոոպերացիայի փոխադարձ ոգնութեան գրամարկղները—[Թե՛ կոոպերացված և թե չկոոպերացված անայնագործների սոցիալական ապահովագրութեան այս մարմիններն սկզբներում տարերայնորեն ելին առաջ գալիս,—այժմ այս գրամարկղները բավականին զգալի մեծութեան են կազմում: Առ 1929 թ. հունվար ԽՍՀՄ-ում կար 150 գրամարկղ, վորոնք իրենց մեջ ելին համախմբում 500.000 մարդ:

Գրամարկղների սեփական միջոցները, վոր բազմանում են աշխատավարձից 4 մինչև 90/10 մուծելուց, կազմում ելին. ՌՍՖՍՀ մեայն 37 գրամարկղում առ 1-ն հսկանմբերի 1928 թ.՝ 4.100 հազարից ավելի մի գումար, Ռեկրայնայի 19 գրամարկղում, առ նույն թիվը՝ 500 հազար ուրլուց ավելի:

Գրամարկղի խնդիրներն ու նշանակութեունը.—Գրամարկղների գործունեութեան մեջ առաջին հերթին մտնում են՝ բուժական ոգնութեուն ցույց տալը, ժամանակավորապես աշխատունակութեունը կորցնելու, ծննդաբերութեան, թաղման դեպքում նպատա տալը, վերջապես՝ հաշմանդամութեան, ծերութեան, վորրութեան, դեպքում թոշակ ու գործադրկութեան դեպքում նպատա տալը: Արհեստա-

գործական կոոպերացիայի գրամարկդները հետագայում փոխադարձ ոգնութեան պարզ գրամարկդ յինելուց պետք և անցնեն փոխադարձ ապահովագրութեան հիմունքով աշխատելու գործին:

Այս պատճառով՝ արհեստագործական կոոպերացիայի փոխադարձ ոգնութեան գրամարկդների սխառեմի առաջ, բնականաբար, ծասանում են մի շարք կարևորագույն խնդիրներ, մասնավորապես՝ կենտրոնական գրամարկդում պահեստի կենտրոնացված (մասամբ՝ միացված) ֆոնդեր կազմելու, ապահովութեան պայմանների, ձեերի ու նորմերի մեջ միասնութեան մտցնելու, գործազրկութեան ապահովութեան, գրամարկդները իսկ, յերկրային ու մարդային կենտրոնները և այլն շինարարութեան վերաբերյալ:

Գրամարկդների նշանակութեանը բարձր բանում և այն բանով, վեր իրենք վոչ միայն բժշկական ոգնութեան են անում, այլև իրենց անելիքն են համարում պրոֆիլակտիկ ձեռնարկումներ (հանգստի աներ, մանկական մրսորներ ու հրապարակներ և այլն), ինչպես և աշխատանքի պաշտպանութեան միջոցներ մտցնելը, ըստ վերում այս նպատակի համար ՌԽՄՀ հատուկ ինստիտուտ ստեղծելու հարց գնելը:

Այս ասպարիզում փոխադարձ ոգնութեան գրամարկդների համար աշխատանքի հոյր կուսական է: Արհեստակցական կոոպերացիա-

յի յերխտասարգության մեջ աշխատանք կատարելու։ Համամիութենական II խորհրդակցության պատգամավորներից մեկը մի շարք փաստեր բերեց, վորոնք խոսում են տեղերում աշխատանքի պաշտպանություն չլինելու մասին։—«արտելականների իրճիթներում մեշոկ են դործում, աշխատել էլ թախ են ապլիս թաթխոցը և փոշի յե բարձրանում։ հետևանքը լինում է աշխ, վոր աշխատողները, մանավանդ յերեխաները թոքերի սուրերկուլյոզ են ստանում և այլն»։ Կամ թե՛ «աղյուսի արտադրության դործում ձմեռը յերեխաներին բոսիկ վոստով կավ են հունցել տալիս, աշխատելից էլ ստաջ է դալիս յերեխաների ահագին հիվանդություն, մրսել, քամի (սեզմատիզմ) և այլն»։ (Սգազրահան հաշվետուություն, ապրիլ, 1929 թ.)։

Ազգային շրջանների դրամարկղները.— Դրամարկղների գործունեությունն ստանձնապես կարևոր նշանակություն է ստանում ազգային շրջաններում, ուր սնայնագործի կենցաղի մեջ տարրական սանիտարիա և սնողջություն մտցնելու հարցերն արվա հրատապ խնդիրներն են հանդիսանում։

Որինակ՝ Արևելքում կլինն, ըստ սովորության, ծնում է մոխրով լցրած մի փոսի վրա։ Կարծիքների մեջ աշխատի մի սովորություն կա, վոր նորածին մանկան փաթաթում են դարաղած (հալած) կաշվի մեջ ու պահում են աշխրան, մինչև վոր մանուկն ինքն է աշխտե-

զից դուրս սողում: Այսպիսի մի սովորու-
թյանն էլ կա. այջիկների կուրծքը հուպ են
սալիս կոպիտ կտավից ու կաշվից կարած
կուրտիկով, վոր մինչև մարդու գնալը վրա-
ջից չի հանվում (տեղացիների գիտենալով՝
հարթ կուրծքը գեղեցիկ է): (Տնայնագործնե-
րի 1928 թ. Համամիութենական համագու-
մարում քնկ. Տոխրատի արտասանած ճա-
սից):

Այս պայմաններում սպիտակին փոքրամաս-
նության անայնագործուհիների համար ըս-
տեղծել բժշկական սպորտթյամբ ու խորհուրդ-
ների, ծննդարերության գեղջում նպատանե-
րով, ինչպես և ատոլջնայահան օրգանների
պաշտպանությամբ սպախելու հնարավորու-
թյան—այս նշանակում է, թե մեծ շտիով ազ-
դել Արևելքի կնոջ կենցաղը փոխելու վրա:

Վերջին ժամանակներս փոխադարձ ու-
նության դրամարկիների դրալի դարդացումն
սպիտակին իսկ շրջաններում (Թուրքմենստան,
Ուզբեկստան) ապացուցում է, վոր այս դրա-
մարկիների գերը տեղական անայնագործների
կողմից բավականաչափ դնահատվել է: Տնայ-
նագործների ու անայնագործուհիների կոոպե-
րացված ու չկոոպերացված լայն մասսաների
արթնացուց ինքնագործունեյությունն ազգա-
յին շրջանների դրամարկիների հետագա ծա-
փարման համար ամուր հիմք է սպահովում:

ԿՈՒԼՏԱՇԵԱՏԱՆՔԸ

«Անանձնապես աներաժեշտ համարել արդյունաբերական կոոպերացիայի կազմակերպչական ու կուլտուր-լուսավորական մասնաշաղկապի աշխատանքի ուժեղացումը»:

(ՀամկԿ(բ) ԿԿ 1928 թ. սեպտեմբերի 3-ի վորոշումներից՝ «տնայնագործների կոոպերացնելու և տնայնագործական-արդյունաբերական կոոպերացիայի մասնաշաղկապի աշխատանքի միջոցների մասին»):

Արդյունքների վորոշ տվյալներ. — Արհեստագործական կոոպերացիայի կուլտուր-լուսավորական աշխատանքը դեռ պատշաճ լուծում չի ստացել: Այն միջոցները, վոր սխտեմը հատկացնում է անայնագործների մեջ մասնաշաղկապի կուլտուր-լուսավորական աշխատանք կատարելու համար, մինչև վերջերս մի շատ չնչին գումար էլին կազմում: Բայց և այնպես այս անպարիզում ել վորոշ նվաճումներ ենք տեսնում: Այսպես՝ 1927-28 թ. ԽՍՀ Միության արդյունաբերական կոոպերացիաներ մինչև 250 լիկկայան, 30 քաղզրտպիտության դպրոց, մինչև 100 աղումբ, մինչև 200 խրճիթ-ընթերցարան, մինչև 500 կարմիր անկյուն, 700 ստացիոնար գրադարան, 300 շրջիկ գրադարան, մինչև 300 զանազան խրմրակ, մինչև 200 պատի թերթ, 100 ցուցա-

Հանդես, մինչև 150 սաղիո-ընդունիչ, մինչև
30 շրջիկ կինս:

Արգյունաբերական կոոպերացիայի կուլյա
աշխատանքների հենակետն ակումբները, խրը-
ճիթ-ընթերցարաններն ու կարմիր անկյուն-
ներն են: Ակմբային աշխատանքն ու խրճիթ-
ընթերցարանի աշխատանքները նկատի յեն
սունյաձ թե՛ կոոպերացված և թե՛ չկոոպե-
րացված անայնազործի համար: Այս աշխա-
տանքը մանավանդ յայն կերպով և դրվում
անայնազործական բներում: Գյուղում խրը-
ճիթ-ընթերցարանը հնարավորություն և տա-
լիս յայն մասնայական աշխատանք զար-
դացնել: Այնտեղ, ուր սեփական հենակետ
չկա, արտելները համաձայնության են գալիս
քաղյուսավարական հիմնարկների ու կոոպերա-
տիվ կազմակերպությունների հետ:

Անգրագիտության վերացումը.—Անգրա-
դիտության վերացման աշխատանքները կա-
տարվում են կամ ԿԱՆԸ-ի հետ միասին, վորի
մեջ անդամի իրավունքով մտնում են մեր մի-
ությունները, կամ՝ ինքնուրույն կերպով:
Վորոշ միություններ ու արտելներ բաց են ա-
նում անգրագիտության վերացման դպրոց-
ներ, դասընթացներ ու կայաններ: Անգրագի-
տության վերացման աշխատանքներն ազգա-
յին հանրապետություններին ել են հասել:
Այսպես՝ «Ազանյատրիլիկի» (Ազրբեջանի
արհեստագործական միություն), «Ուզարհ-
միություն», «Թուրքմեն. անարհգործմիու-

թ յան» սխտեմն ունի անդրազխտութ յան վե-
րացման դպրոցներ, կիսազբազեաների դըս-
րոցներ, հանրակրթական դասընթացներ: Հե-
տաքըքրական և շեշտել աջակցութ յան մի քա-
նի որինակներ, վոր ամենաստորիններն են
ցույց տվել անդրազխտութ յան վերացման դըս-
ծին: Այսպես՝ Բոզորոզակի արհեստագործա-
կան կոոպերացիան կույաֆոնդից ամեն մեկի
համար ամսական 4-5 ուրլի բաժին և հա-
նում՝ սովորող սնայնագործուհի կանանց աշ-
խատավարձը վճարելու համար: Ռազակագու-
ակի արտելն աւանց վորեւ հերթի սովորող-
ներին հումք և բաց թողնում ու նբանցից
պատրաստի ապրանք ստանում:

Բացի այդ, տնայնագործի վորակաւոր-
ման ու յերխտասարդ փոխ ստեղծելու աշխա-
տանք և կատարվում՝ մշտական դասընթաց-
ներ, հեռակա ուսուցման դասընթացներ, ար-
նայնագործական-արհեստագործական դըսրոց-
ներ և այլն կազմակերպելու միջոցով:

Հրատարակչական աշխատանքը.—Աշխա-
տանքի այս բնազավտոն արհեստագործական
կոոպերացիայի ասպարիզում հիմա բավակա-
նին զգալի տեղ և բռնում: Համկոոպարհործ-
խորհրդի նախագահի տեղակալ Վ. Ա. Տիխո-
միրովը «Տնայնագործն ու արտելը» թերթի
մայիսմեկյան համարում (№ 36-37): «Մա-
մուլի որվա առթիվ»—Մուսուկենք մեր հրատա-
րակչական աշխատանքը» վերնազիրը կրող իբ
տեսութ յան մեջ գրում և.—

«Անր կոոպերատիվ հրատարակչության ստպարիզում մենք, անկասկած, մի շարք նր-
վաճումներ ենք տեսնում: Վերջին տարիներս
սովետացի և անաշնագործի ու արհեստավորի
համար անհրաժեշտ գրքերի հրատարակու-
թյունը, ամիլացի և գեկավար գրականու-
թյան լույս բնծայելը: Այս գործին մասնա-
կից են արված մի շարք հրատարակչու-
թյուններ: «Кустари. артель» մեր թերթը մեծ
տեղ և գրավել և իր ակրածով գերազանցում և
ԽՍՀՄ-ում գոյություն ունեցող բոլոր կոոպե-
րատիվ թերթերին: Այս թերթի ակրածն ար-
դեն մտանում և հարյուր հիսուն հազար սրի-
նակի: Իրենց գիրքն ամբարցել են նաև մեր
հանդեսները:

(«Արհեստագործական կոոպերացիայի լր-
րատու»), «Вестник промисл. кооперации» — «Ար-
հեստագործությունն ու արհեստը», «Пром. ре-
месло» — «Սեւրայի արհեստագործական-
վարկային կոոպերացիայի լրատու», «Вестн.
промкр. кооп. Укр.» («Գյուղացիական տը-
նայնագործ»), վոր լույս և տեսնում յեվրո-
պական լեզվով, ինչպես և վրացական և այլ
միտությունների հրատարակչություններ:

Չնայած բոլոր այս նվաճումներին, մեր
հրատարակչությունը անաշնագործական-ար-
հեստագործական կոոպերացիայի մամուլի
գծով դեռ չի գրավել այն տեղը, վոր որենքով
մենք պետք և տանք իրեն: Այս աստպարիզում
մենք գետն հեռ ենք մնում այնպիսի սխառ-

մից, ինչպես սպառողական ու գյուղատնտեսական կոոպերացիան են, վոր վերջին յերկու տարում այս գործի մեջ մենք չա՛տ, շատ առաջ ենք դնացել:

Իհարկե՛ խնդիրը մրցումը չե, այլ այն պահանջների բավարարումն է, վորոնք մասսաներից ու արհեստագործական կոոպերացիայից են լինում: Այս պահանջների վկաններն են մասնավոր հրատարակչությունները, վորոնք բավականին մեծ թվով դրականություն են չարտում շուկա, վոր շատ հաճախ չեն բավարարում անայնագործի ու արհեստավորի պահանջները, ել չխոսենք այն մասին, թե առանձին հրատարակչությունների մեջ մտցրած դադափարները հակասում են իդեոլոգիային ու մեր խնդիրներին և խորթ են մեր բոլոր իրադրումներին:

Մենք պետք է «Кустар и артель» մեր թերթի տիրաժը հասցնենք 200.000-ի: Յեվ այս բանը մենք կարող ենք անել, յեթե գոնե մի փոքր ուշադրություն դարձնենք: Միաժամանակ՝ համամիութենականի՝ անցնելուն զուգընթաց, անհրաժեշտություն առաջ կգա «Տնայնագործն ու Արտելը» թերթի լույս ընծայումն ավելացնելու՝ մինչև շարաթը 3 անգամ, իսկ այնուհետև՝ նաև ամեն օր:

Մենք հիմա արդեն չենք կարող տեղավորել բոլոր այն նյութը, ինչ վոր թերթն է տտանում, մի բան, վոր, բնականաբար, անդրադառնում է թե՛ տեղերում և թե՛ կենտրո-

նում աշխատանքը լրիվ կերպով լուսարանելու վրա :

«Промысл. ремесло» («Արհեստագործություններ ու արհեստ») հանդեսը ռացիոնալիզատորական բնույթ պետք է ստանա : Մենք այժմ ամբողջ ծավալով դնում ենք մեր արհեստագործությունների վերակառուցման, տեխնիկայի լավացման հարցը, աշխատանքի նոր՝ մեր և արևմտա-յեվրոպական փորձն հաշվի առնող սխեման անցնելու հարցը : Այս բոլորն արձագանք ու համապատասխան բեկում պետք է ստանան «Промысл. и ремесло» հանդեսի եջերում :

Վորոշ ձևավորում պետք է ստանա նաև «Дер. кустар» («Գյուղական տնայնագործ») հանդեսը, ինչպես և մեզնում գոյություն ունեցող մյուս հանդեսները : Այս հանդեսները մոտ պետք է կանգնած լինեն այն պահանջներին, փորոնք կոտպերատիվ աշխատակցի կողմից են լինում, հաշվի առնել նրա կարիքներն ու ցանկությունները :

Իսկ միաժամանակ պետք է ավելանա նաև մեր թղթակիցների բանակը, նրանց կապը մեր հրատարակությունների հետ : Այն սուաջխաղացումը, վոր հիմա մենք ունենք, պետք է ամբացնենք ու ե՛լ ավելի ուժեղացնենք նվաճումներն այս սուպարիզում :

Մենք առանձին ուշադրություն պետք է դարձնենք ազգային գրականության վրա, վորի հսկայական կարիքն ենք զգում : Հանրա-

պետական կենտրոններին պետք է ուղենել այս հարցը լավ հիմքերի վրա դնելու և այն կազմակերպելու, ինչպես և ազգային շրջաններին թարգմանական գրականության մատակարարելու գործում:

Առաջիկա տարին մեր արհեստագործական կոոպերատիվ մամուլի գործում բեկման տարի պետք է լինի: Մենք պետք է ձեռք բերենք այս հարցի փոփոխումը՝ բոլոր միություններին ու կոոպերատիվ աշխատակիցներին մասնակից դարձնելու խմբատով: Մեր սխառնմի զարգացումը պետք է ընթացակցվի նաև կուլտուրական ճակատի զարգացումով: Իսկ մամուլին, հրատարակչական գործին, գրքին, թերթին, մեր հանդեսին այստեղ պատվավոր տեղը պետք է տրվի»:

ԱՌԱՋԻՆ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱԿԱԿՐՈՆԱԿԱՆ ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԻ ՃԱԿԱՏՈՒՄ

Անգամ այնպիսի մի քաղաուիկ դժվարին ուշխատանքի մեջ, ինչպես կրոնական նախապաշարումների դեմ պայքարելն է, առաջադիմական առաջին քայլերն ենք տեսնում: *Տնայնագործներն իրենց «Кустарн. артель» թերթի հետ հավասար կերպով*. «Անաստված» ամսագիր են ստանում: Մոսկվայի, Լենինգրադի, Պավլովսկի ու այլ շրջանների տնայնագործական ակումբներում հակակրոնական դիսպուտներ են կազմակերպվում, ճառեր են

արատանովում, խմբակներ են սրահվում։ Մասկվամերձ արտերները զատկին հակակրոնական էքսկուրսիաներ են կատարում գեպի Մասկիա։ Նիժնի-Նովգորոդում արհեստագործական կոոպերացիայի ակախին ու դպրոցական աշակերտները կրոնական տաներին հասարակական աշխատանքներ են կազմակերպում գոյրոցների, խրճիթ-ընթերցարանների, արհեստանոցների նորոգում, չքավոր ընտանիքի արտերը մշակելու և հնձելու արշավներ և այլն) :

Մանավանդ հետաքրքրական ու ցուցադրական է Բելլուուսիայի հրեական կոոպերատիվ արտերների նախաձեռնությանը, ուր արտերների 75 տոկոսը վորոշում են շաբաթ որը համարել աշխատանքի որ և այս վորոշումը կիրառում են կյանքում :

Իհարկե, արհեստագործական կոոպերացիայի վերոհիշյալ նախաձեռնություններն ամենևին էլ բավարար չեն, մանավանդ, վոր արտերականները, ևլ չխոսենք չկոոպերացված անաշխատործի մասին, մինչև որո կրոնամոլների ու սղանդավորների մեծ ազդեցության տակ են գանվում :

Ահա թե ի՞նչ են հաղորդում ԽՍՀ Միության արհեստագործական կոոպերացիայի յերիտասարդության մեջ աշխատանքներ կատարելու համամիութենական 2-րդ համագումարի պատգամավորները : (Ապրիլ, 1929 թ.) :

Սիբիրի պատգամավոր ընկ. Գլուխովը.—

Մեզ մոտ, Սիրբիրում այսպիսի մի դեպք ու-
տասնեց, յերբ արտելի անկյունն ամբողջ տա-
րին սպասարկում եր բապտիստներին: Այնպի-
սի փաստեր ունենք, Վոր հուլտհանձնաժո-
ղովները բացառապես զբաղված են յեղել
բապտիստական պրոպագանդով: Գործն այն-
պիսի մի խայտառակ դրուժյան հասավ, Վոր
հուլտՓոնդն ամբողջապես այդ պրոպագանդի
վրա դնաց—նոտաներ, աղտթագրեր և այլ բա-
ներ առնելու վրա: Այս բոլոր ծախսերի հա-
մար արտելն ուներ «վերստուգիչ հանձնաժո-
ղովի կողմից հրահանգված արդարացուցիչ
փաստաթղթեր»:

Համկոտպարհգործմիության պատգամա-
վար ընկ. Կ. Սոկոլովը «...Կրասնոպրեսեննսկի
չբջանի ընթերցողների կոնֆերենցիան շկայա-
ցավ (մոտ 20 մարդ էյին ներկայացել), այն-
ինչ, Վասիլիյ Կեսարսկու յեկեղեցին ծայրե ի
ծայր լիքն եր, մեր արտելականներն էլ էյին
այնտեղ «մասնակցում»: Մինչև որս էլ անայ-
նագործներիցն ու արտելականներից մեկը չե,
Վոր հետևում է այն առակին, թե «աստծուն
մեկ ալոզր յերկու կատանա», «չեղջի գլուխը
տերտերին տվեք»:

Ինչպես տեսնում ենք, վերջին ժամանակ-
ներս նկատվում է յեկեղեցական ու աղանդա-
վորական կազմակերպությունների գործունե-
յության աշխուժացում: Նրանց շահտիվո-
թյան ուժեղացումը տեղի յե ունենում յեկե-
ղեցականների ու աղանդավորականների սպայ-

Հարկ հոտվ՝ մասսաների վրա գաղափարակա-
նորեն ազդելու համար, ինչպես և դասակար-
գային գծով—խորհրդային իշխանության ու
կոտակերացիայի նախաձեռնությունների դեմ:

Միևնույն ժամանակ հակակրոնական սը-
րոպազանդն արհեստագործական կոտակեր-
ցիայում մինչև որս ամուր հիմքերի վրա չի:
Այս աշխատանքի մեջ միաժամանակ չկա սիս-
տեմատիկականություն ու պլանաչափու-
թյուն: Կապը քաղցուավարական որգանների,
«Անտառված» բնի. բջիջի հետ անբավարար և:
Հակակրոնական սըրոպազանդի համար բոլո-
րովին կամ գրեթե բոլորովին հատկացումներ
չկան: Պետք և ուժեղացնենք մասնակցությու-
նը հակակրոնական սըրոպազանդին, մասսայա-
կան սիստեմատիկ աշխատանք կատարենք կը-
րոնի, ազանդավորների դեմ պայքարելու հա-
մար, մանավանդ այն շրջաններում, վարտեղ
աղանդավորական շարժումը գարգացած է,
այս աշխատանքի մեջ քաջելով, առաջին հեր-
թին, բատրակա-չքավորական ու միջակ մաս-
սաներին:

Միջոցներ պետք և ձեռք առնվեն տնայ-
նագործ և արհեստավոր մասսայի մեջ հակա-
կրոնական սըրոպազանդի ասպարիզում սիս-
տեմատիկ աշխատանք կատարելու՝ ուղտա-
գործելով այս նպատակի համար կոտակեր-
ատիվների ու ուկտիվի անդամների, լիազորնե-
րի ժողովները, բնդհանուր և կոտակերատիվ
մամուլը, պատի թերթերը:

Պետք է նաև կենդանի մասնակցութիւն ունենալ «Անաստված» բջիջներ կազմակերպելու գործում՝ այս բջիջներէ անդամներէ կազմին մասնակից դարձնելով անայնազործներին ու արհեստավորներին կոտակերացված մասսաներին, հատուկ դասախոսութիւններ, զբոյցներ, խորհրդակցութիւններ կազմակերպելով՝ ակումբներում, խրճիթ-ընթերցարաններում՝ կաբմիր անկյուններում, թեյարաններում, ինչպես և ցուցահանդեսներ ու նքակուրսիաներ կազմակերպելով; մամավանդ կրօնակառն տուներին:

Մեծ նշանակութիւն կարող է ունենալ «Անաստված» ընկերութեան կազմից հրատարակվող հակակրօնական պարբերական գրականութեան, «Անաստված» ամսագրի, պատի տերազիր և հակակրօնական թերթերի, հակրօնական թեմաներ ունեցող թերթիկների ու պրակատների տարածումը:

Այս բանին գուղընթաց հակակրօնական պրոպագանդ վարելու գործը պետք է ազատվենք այս բանի համար վորոշ միջոցներ հատկացնելով (կուլտֆոնդերից): Բոլոր այս աշխատանքների մեջ պետք է կապ պահպանենք «Անաստված» ընկերութեան կամ վերջինիս տեղական բաժանմունքների հետ:

ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ

Հարրեցողութեան դեմ պայքարելու գործում արտելնիւրը շատերը միևնույն մեթոդն

են բանեցնում, ինչ վոր կրոնական նախապա-
շարումների դեմ մզվող պայքարի գործում
(նկատողություն պատի թերթերում, մերկա-
ցումներ ընդհանուր ժողովներում): Ներկա-
յացումներ են կազմակերպում աշուխի լո-
յողունդով՝ «Մի շիշ ոչու անդ— ներկայաց-
ման մի սամս»: Հարց են բարձրացնում ողե-
վաճառների ցանցը կրճատելու, սժանդակում
են միկիտանների դեմ պայքարելու գործին.
կինո-սեաններ ու այլ բաներ են կազմակեր-
պում:

Ելի հենց պայքարն ալկոհոլի դեմ գևո
պատշաճ դարգացման չի հասել:

Մինչդեռ ալկոհոլիզմի հեռահանքով, վեր
մի շարք արտելներում ու ընկերություննե-
րում գրեթե «գործնական» բնույթ է կրում
(«միկիտանում ել վոր գործի մասին չխոսեն,
հասլու ել վորտեղ խոսեն. սուանց ջրի ձուկ
կապրի»), նկատվում է արտելի ու ընկերու-
թյան անդամների զուլում կուլակների ու նեպ-
մանական տարրերի հետ, վորոնց ձեռքում
ալկոհոլը գեմֆ է ծառայում անձնական նյա-
տակների հասնելու համար: Այս բանին զու-
գրեթեաց, անաշխատ տարրերն ալկոհոլի յեն
դիմում նաև բոլոր այն դեպքերում, յերբ այս
միջոցը կարելի յե ոլտագործել հոգուտ իրեկց
ազդեցության ուժեղացման՝ վարչական և
վերահսկիչ մարմիններում:

Անհրաժեշտ է արհեստագործական կոո-
պերացիայի բոլոր որգանների և սմբողջ ալ-

տիվի սխտեմի, մանավանդ՝ հրահանգչական անձնակազմի ուշադրությունը կենտրոնացնել այն ձեռնարկների վրա, վորոնք պայքարում են ալկոհոլիզմի դեմ, վորի զարգացմանը պետք է հակադրվի հասարակական-կազմակերպչական ու կուլտուր-յուսավորական աշխատանքը: Պետք է մամուլի որդաններում ուժեղացնել Հարբեցողութեան փաստերը, ցույց տալով վերջինիս մասնակիցներն ու այն միջոցները, վորոնք ձեռք են առնված այս յերևույթների դեմ: Կատարել Հարբեցողութեան վերաբերյալ նկատած բոլոր փաստերի հետազոտում և ձեռք առնել թե հասարակական և թե կազմակերպչական կարգի այլ միջոցներ: Համաձայնութեան դալ արհիւուսպլիւ-վարական ու սոցիալապլիւվարական բոլոր մարմինների հետ՝ համապատասխան դպրոցական հիմնարկների ծրագրերի մեջ անհրաժեշտ տեղեկութեաններ մտցնելու, վորոնք ալկոհոլի վնասի մասին հասկացողութեան են տալիս: Արհատագործական կոոպերատիվ, տեխնիկումների, դասընթացների խմբակների ծրագրերի մեջ ալկոհոլիզմին վերաբերյալ հարցերի ու ալկոհոլիզմի դեմ պայքարելու միջոցների շուրջն առանձին դրույցներ ու դաստասխոսութեաններ մտցնել. ուժեղացնել յերկտասարգութեան ներգրավումը սպորտիվ խմբակների մեջ և ամեն կերպ ոժանդակել վերջիններիս կազմակերպման գործին. միջոցներ ձեռք առնել հատուկ գրականութեան տարա-

ծելուն, ցուցադրական դատարաններ մտցնելուն, ինչպես և մասսայական դրույցներին ու լեկցիաներին. արհեստագործական կոոպերացիայի ասպարիզում տեղի ունեցող ալկոհոլիզմի դեմ մղվող պայքարին մասնակից դարձնել, ալկոհոլիզմի դեմ կռվող ընկերությունը, լիազորների ժողովներին արվող զեկուցումների մեջ աշտարակությունը սրել, ալկոհոլիզմի դեմ պայքար մղելու միջոցների վրա. ուժեղացնել լուսավորական բնույթի աշխատանքը:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ինչպես տեսանք, նոր կենցաղի պայքարի ասպարիզում արհեստագործական կոոպերացիան արդեն վորոշ նվաճումներ արել է: Ընչաև՝ այս ուղղությամբ մեր հայթանակը դեռ չնչին է: Բայց չե՞ վոր հենց ինքը՝ մեր սխառմը, վոր հսկանքների ծնունդ է, դեռ վաղը է:

Կոոպերացիայի անաշտարծ մաստան դեռ այնքան էլ կույտուրական չէ: Մեծ գոյարություններով ենք մենք վորս դրել սոցիալիստական շինարարության ճանապարհի վրա: Այս առաջադիմական շարժման գործում պետք է ժամանակին ու շնորհքով, վերացնենք բոլոր այն խոչընդոտները, վորոնք կարող են սպառնալ արհեստագործական կոոպերացիայի հետագա զարգացման ու ամրապնդման գործին:

Մեզ, անկասկած է մի բան. արհեստագործական մանր արդյունաբերությունը, և

մանավանդ իր համարձայնված մասը պետա-
կան արդյունարեբուժյան անհրաժեշտ լրա-
ցուցիչ մասն է հանդիսանում, այն նպաստում
է մասնաշաղկան սպառում ունեցող ապրանք-
ներն ավելանալու և դործազրկությունը կլա-
նելու դործին:

Կապիտալիստական յերկրներում տնայ-
նագործներն անվերջ շահագործվում են և դա-
տասպարտված են աստիճանական մահի ու վո-
չնչացման: Սույոր կապիտալը տնայնագործին
«աշխատանք» է տալիս այնքան, վորքան այդ
ձեռնաու յե իրեն (կապիտալին):

ՍՍՀ Միության մեջ, ընդհակառակը—
արհեստագործական կոոպերացիայի միջոցով
տնայնագործը, արհեստավորն ու արհեստա-
դործը պլանային տնտեսության սխեմեի մեջ
են առնվում, լավացնում են իրենց նյութական
վիճակը, բարձրացնում են կուլտուր-քաղա-
քական մակարդակը, վերջնականապես ապա-
տուգրվում են մասնավոր կապիտալի, ապ-
անքարուսի և սակեկուլյանսի շահագործումից:

Կոոպերացված տնայնագործները ու ար-
նայնագործուհիները մասին կարիք չկա խո-
սելու: Կոոպերատիվ սկզբունքով կատարվող
աշխատանքը նրանց հնարավորություն է տա-
լիս լավացնելու իրենց աշխատանքի պայման-
ները, բարձրացնելու կուլտուրական մակար-
դակը:

Մի շարք սրինակներ կան, վորոնք համո-
ղեցուցիչ կերպով լուսարանում են կոոպերաց-

ված անաշնագործներին ու անաշնագործուհի-
ներին հասարակական-քաղաքական գիտակցու-
թյունը:

Այսպես՝ ինդուստրացման II փուլառու-
թյան բաժնեկրթյունն արհեստագործական
կոտակերացիայի ստպարիզում՝ բացառիկ հա-
ջողությամբ անցավ: Մեջին հաջվով՝ կոտակե-
րացված անաշնագործն ու անաշնագործուհին
բաժանորդագրվել են վաչ պահառ, քան մի
ամսվա միջին աշխատավարձի չափով: Բաժ-
նեկրթյան բնօրհանուր գումարը տվեց 30
միլիոն սուրբ:

Այնուհետև՝ կոտակերացված անաշնա-
գործները համերաչխ կերպով պահպանեցին
(և իրագործվում է) փոխառության պարտա-
տամսերը կոլեկտիվ ձևով պահելու և 3-րդ
փոխառությանը բաժնեկրթելու նախաձեռ-
նությունը:

Վերջին 1 $\frac{1}{2}$ —2 տարվա ընթացքում, կոտ-
ակերացված անաշնագործներին հասուկ մասնա-
տրամներով կառուցվել է արդեն Կարմիր Բա-
նակի շարքերը՝ «ПРОМЫСЛ. КУСТАР» տոանձին
նավախմբի կազմին ևն հանձնված 2 ինքնա-
թիւ: Մաս ամիսներում հանձնվելու չեն ևս
չերկու ինքնաթիւ:

Հինգ տարվա մեջ նավախումբն ամբող-
ջապես կլրացվի:

Պետք է առանձնապես շեշտել կոտակերաց-
ված մասսաների ասոցիացիայի կառուցված յունն ու
կազմակերպված մասնակցությունը 1929

խորհուրդների վերջնորութեան կամ պանխա-
յին:

«Մենք հետագայում ևս պետք է արշա-
վենք կապիտալիստական տարրերի վրա: Մենք
պետք է հաղթենք ու վտարենք վուչ միայն քա-
ղաքի, այլև գյուղի կապիտալիստական տար-
րերը»:

XVI կուսկոնֆերենցիայի գլխա-
միջ՝ Սորհրդային Միութեան բոլոր
բանվորներին ու աշխատավոր գյու-
ղացիներին):

Սորհրդային Միութեան բոլոր աշխատա-
վորներին հիմնական խնդիրը յերկրի ինդուս-
տրացմանն ու գյուղատնտեսութեան սոցիա-
լիստական վերակառուցմանն ակախիվ կերպով
մասնակցելն է: Այս ճանապարհով կուսակցու-
թյունն ու կառավարութեանն ամբապնդելով
Հոկտեմբերի նվաճումները, ավելացնելով
Սորհրդային Միութեան հզորութեանը, ամ-
բապնդելով բանվոր դասակարգի արտադրողա-
կան դաշինքը գյուղացիական հիմնական մաս-
սայի հետ՝ նպաստում են աշխատավորութեանը՝
իրենց սոցիալական, կուլտուր-կենցաղ-
ային ու նյութական վիճակն ավելի բարձր
մակարդակի վրա դնելու:

Սակայն ժողովրդական տնտեսութեան
սոցիալիստական վերակառուցումը քաղաքի
ու գյուղի կապիտալիստական տարրերի կող-
մից սուղ է բերում կատաղի գլխադրութեան
ու հակահարված:

«Կույակն ու նեպմանն առանց կռվի իրենց
դիրքերը չեն հանձնի «(XVI կուսկոնֆերեն-
ցիայի կողմից) : Տեղի ունեցող դատակարգա-
յին պայքարի ընթացքում բանվոր դատակար-
գի թշնամիներն ամեն կերպ աշխատում են
արգելիլ կուսակցութեան ու խորհրդային իշ-
խանութեան նշած՝ մեծ աշխատանքները ծրա-
դրի իրավորժումը :

Արհեստագործական կոոպերացիան լինե-
լով ԽՍՀ Միութեան պլանային անտեսութեան
բողոքացուցիչ մի մասը՝ չի կարող չլինել դա-
տակարգային պայքարի մասերից մեկը : Կոո-
պերացված անաշխատորժը չի կարող և չպետք
և հետև մնա դատակարգային այս պայքարից :

Թեև արհեստագործական կոոպերացիայի
սոցիալական կողմը չքավորա՝միջակային և,
արհեստագործական կոոպերացիայում ինչպես
և սոցիալիստական շինարարութեան այլ ճյու-
ղերում աշխատմենայնիվ, ուղղակի և անուղ-
ղակի միաստորարութեան գեպքեր, խորթ աղ-
ղեցություններ, խեղաթյուրումներ կան՝ դե-
կավար օրգանների ցուցմունքները կիրառելու
ստպարելում :

Կույակը, սպեկուլյանոր, ապրանքառու
ու սրանց թելը թելոզը, ել չխոսենք պարգա-
պես հակահեղափոխականի մասին, չեն դա-
դարեցնում իրենց փորձերը. —

Պահելու կամ խիելու իրենց նախկին դիր-
քերը (պայքար հարզվեսու ընտրական ժողով-

ներում, առանձին կամ սղանխաներ վիժեցնելու
և այլ փորձեր) :

Կոոպերացված տնայնագործների ու տր-
նայնագործուհիների առանձին հետամնաց
խավերի մեջ պրոլետարիատին խորք իդեոլո-
գիա (կրոնամոլություն, հակաշքափորական
տրամադրություններ, հակաանձխականու-
թյուն և այլն) «նխտելու» փորձերը :

Կազմալուծելու արհեստագործական կոո-
պերացիայի ծրագրային աշխատանքը (ծրա-
գրային կարգով ստացված հումքն ու կիսա-
ֆարրիկատը բոռ ու վաշ տները, մասնավո-
րին մատակարարելը, հողում սպեկուլյանտի
կոոպերատիվ ցուցանակն ոգտագործելը) :

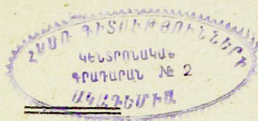
Խեղաթյուրելու դասակարգային պրոլե-
տարական գիծն արհեստագործական կոոպե-
րացիայի աշխատանքների ասպարիզում չքա-
փորության շահերի հետ խաղալը, չքափորին
կոոպերացնելու, վաքկափորելու, մատակա-
րարելու և այլ գործերում նրան մերժելը :

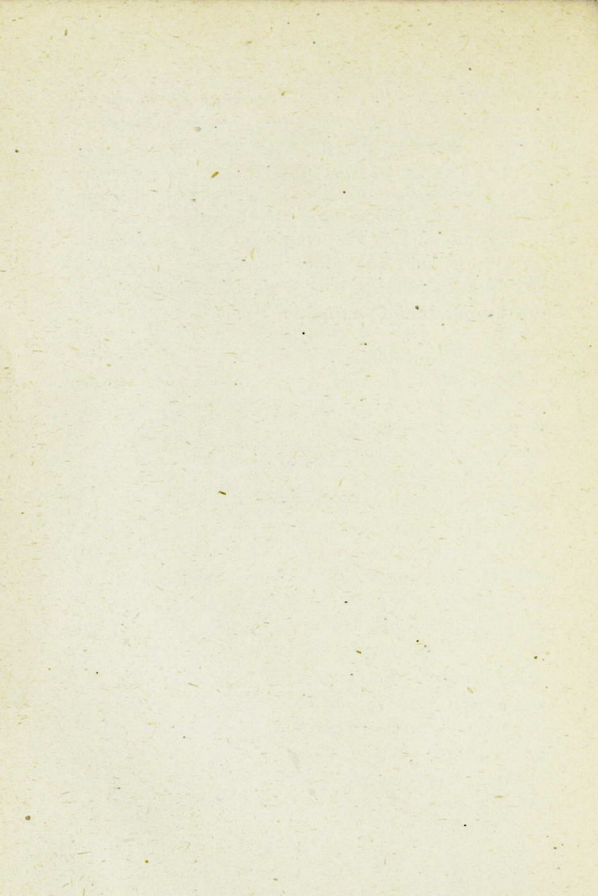
Այս բոլորն ի նկատի պետք է ունենա
արհեստագործական կոոպերացիայի ամեն մի
ակտիվ աշխատակից, ամեն մի կոոպերացված
տնայնագործ ու տնայնագործուհի :

Նրանք պետք է վնասկան հակահարված
տան նման անպետք փորձերին ու վնասարա-
բուքյուններին. ուժեղացնեն գյուղի բատրա-
կա-չքափորական կոոպերացման գործը՝ ար-
տոնյալ սկզբունքներով. ներգրավեն աշխա-
տանքի բորսաներում ցուցակադրված գործա-

զարկները սխառեմի մեջ. բարձրացնեն կույ-
տաբախան մեկարդակն ու հասարակայնու-
թյունը, զարգացնեն ինքնաքննադատությունը
ուժեղացնեն կապիտալիզատակումը, մանա-
վանդ փայտկուտակումը. ամբողջեն ու զար-
գացնեն ընդհանուր արհեստանոցները:

Աշխատանքի ասպարիզում դժվարու-
թյունները շատ են, բայց ընդհանուր ուժերով
մենք կհաղթահարենք այն ու կկատարենք Լե-
նինի կոպերանով պլանը:

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0039160

[124]

335

A $\frac{I}{4265}$

ጥቅም 15 ህግ.